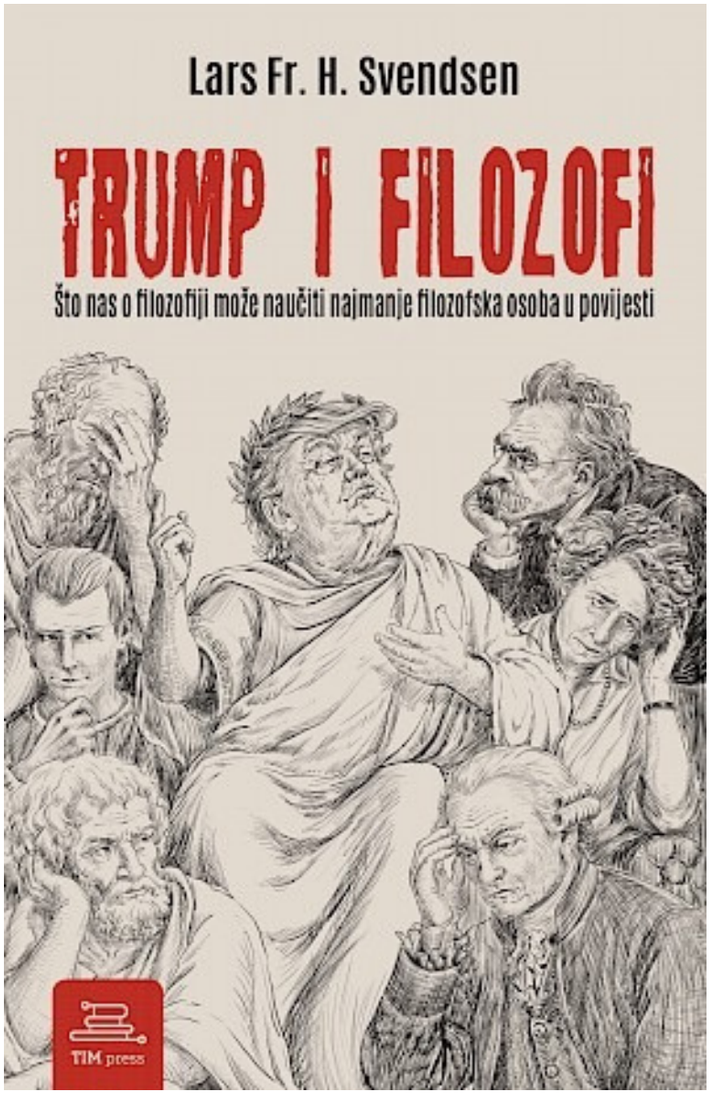
SVEŽE KORICE

Čitaonica u komšiluku: Duhovito i provokativno o Trumpovom političkom fenomenu

Autor: Jaroslav Pecnik

0

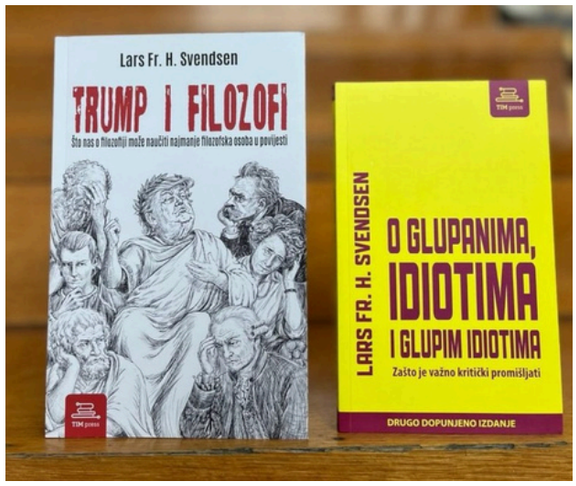

Povezujući povijest ideja s analizom suvremene politike, Lars Fr. H. Svendsen, na ovim našim, regionalnim prostorima rado čitan i prevođen norveški mislilac (s Instituta za filozofiju sveučilišta u Bergenu, autor niza stručnih, ali popularno pisanih knjiga prevedenih na 25 svjetskih jezika), u svom je najnovijem djelu – *Trump i filozofi*, s ironičnim podnaslovom *Što nas o filozofiji može naučiti najmanje filozofska osoba u povijesti*, na iznimno interesantan način istražio kako kontroverzni američki predsjednik Donald Trump izgleda kad se sagleda u svjetlu širokog spektra političko-filozofskih teorija.

Takav jedan filozofski pristup može pridonijeti, smatra Svendsen, „podizanju" značaja političkih analiza iznad dnevnog toka vijesti i pružiti širu perspektivu o tomu koje su norme osporene, koji su koncepti promijenjeni, a koji su oblici „političke subjektivnosti" dobili novo, jače uporište. Zahvaljujući agilnom zagrebačkom izdavaču *TIM pressu*, nedavno se Svendsenova knjiga pojavila i u nas (u prijevodu Ante Sičića s norveškog), uz napomenu da je to već 13. knjiga ovog autora tiskana kod spomenutog izdavača.

NA SVOJ PREPOZNATLJIV, specifičan način, svojevrsnim koktelom duhovitosti i ironije, a sve protkano širokom, enciklopedijskom informiranošću i zavidnom razinom poznavanja filozofske misli vodećih protagonista kroz povijesti filozofije, Svendsen razmatra kako bi, po njegovom sudu, najvažniji mislioci zapadne tradicije, da to mogu i da su živi, prosuđivali američkog predsjednika Trumpa, njegovu političku filozofiju (ako takvo što u njega uopće postoji), njegov lik i djelo(vanje), suradnike i ideološki (MAGA) pokret, odnosno politički projekt koji je oblikovao. I pri tomu, Svendsen je otvorio i niz pratećih, a svakako ozbiljnih i važnih pitanja poput sve izraženije, postojeće krize liberalne demokracije, urušavanja povjerenja građana u institucije demokratski ustrojenih društava, kao i odnos prema istini u javnom, posebice političkom prostoru, naročito apostrofirajući veliku privlačnost populizma i populističkih lidera koji početkom 21. stoljeća u masama diljem svijeta doživljava svoje „zvjezdane“, ali u biti, po opstanak svijeta kakvog poznajemo, zapravo zastrašujuće trenutke.

Svendsenova knjiga, ističu njeni urednici, svojevrstan je nastavak njegovog ranijeg uratka *O glupanima, idiotima i glupim idiotima*; na primjeru 40-ak, po njegovom izboru, najznačajnijih filozofa u povijesti naše civilizacije (od Platona i Aristotela, preko
Tome Akvinskog, Machiavellija, Spinoze, Hobbesa, Lockea, Montesquieua, Rousseaua, Kanta, Hegela, Nietzschea, do Poppera, Simone de Beauvoir, Carla Schmitta, Isaiaha Berlina, Hannah Arendt, Michela Foucaulta, Richarda Rortyja i Johna Rawlsa), odnosno na tragu njihove misli pokušao je i čini se u velikoj mjeri i uspio pokazati kako se i u kojoj mjeri Trump drastično razlikuje od svega onoga što su o idealu politike i političara razmišljali spomenuti velikane ljudske misli kroz stoljeća naše civilizacije.

TRUMP JE svjetlosnim godinama udaljen od tih ideala, ali usprkos svemu, zapravo možda upravo stoga, promatran i analiziran kroz prizmu mislioca od formata, govori nam puno toga, ne samo o vremenu u kojem danas živimo, već jednako tako i o nama samima, sada i ovdje, kao i o epohi koja mu je prethodila i u konačnici o neizvjesnoj budućnosti koja nas, sve zajedno, ako se sve ovo nastavi razvijati u sličnom tonu i tempu, jednostavno mora (u)plašiti i (na)tjerati da se ozbiljno zapitamo: kamo to svijet i svi mi skupa s njim dalje idemo? Autor se, kako sam kaže, „metodski svjesno“ ograničio isključivo na pokojne filozofe, jer „živući filozofi sami mogu dati mišljenje na tu temu“, i stoga njegova knjiga ima dva cilja: usmjeriti pozornost na Trumpa, kao najsnažniju političku figuru našeg vremena sagledavajući je iz „neočekivanih kutova“, odnosno dati jezgroviti uvid u središnje značajke niza političkih teorija, povezujući ih s jednim te istim relevantnim primjerom.

I u tom smislu „filozofske naočale“ različitih mislilaca na koje se poziva Svendsen predstavljaju različite strane samog Trumpa i trumpizma kao pokreta. Postavljajući si pitanje kako uopće razumjeti osobu kao što je Donald Trump, autor ovih ogleda naglašava kako je knjiga, usprkos ozbiljnosti situacije u kojoj se danas međunarodni poredak „drma“ iz temelja, nužno morala imati i jednu komičnu notu, jer je „nesklad između alata i teme“ koji se razmatraju toliki da prosto (p)ostaje nekom vrstom intelektualne šale koja, a to je ono najgore, može i vjerojatno i hoće svršiti nizom tragičnih posljedica po čitav svijet, sve nas, jer se radi o blago rečeno nepredvidljivoj osobi koja ima ogromnu moć u svojim rukama koju nevjerojatnom energijom koristi najviše, gotovo isključivo u ostvarivanje privatnih, obiteljskih i(li) klijentelističkih interesa, dok mu se „živo fućka“ za sve ono što se naziva „općim dobrom“. Kako Amerike, tako i čitavog svijeta, kojeg Trump vidi samo kao prostor (p)ostvarenja vlastitih ciljeva i ambicija.

Knjiga se odnosi na ličnost Trumpa kao političara koji je u lipnji 2015. u New Yorku najavio svoju predsjedničku kandidaturu, kada zapravo stupa na javnu scenu, ne više kao „marginalni komentator“ političkih zbivanja, već postaje glavni akter kako američke, tako i svjetske scene. Koherentan politički lik u kojem se, kako to sjajno zaključuje Svendsen miješaju „vlastiti identitet i predsjednička uloga“, tako da je njegova javna praksa, usko povezana s problematičnom psihološkom anamnezom, ali koja nije u fokusu ove knjige, budući se autor svjesno ograničio na političko polje njegova djelovanja iz kojeg se može reći nešto relevantno o političkom fenomenu koji upravo i jedino i živi od potkopavanja klasičnih političkih koncepata kao što su vlast, autoritet, zajednica, sloboda i slično.

POSEBNO JE DOJMLJIV Machiavellijev „pogled“ na Trumpa kojeg nam je prezentirao Svendsen; talijanski renesansni filozof nas upozorava da onaj tko vjeruje kako može ovladati sudbinom, zapravo ne razumije njezinu narav i prije ili poslije će od njezine ruke

i skončati. I upravo to dijeli velikog od destruktivnog vladara; prvi razumije razliku između onoga čime može upravljati i onoga što mora (is)trpjeti; dok drugi, a to je Trump, tu razliku ne može pojmiti, zamjenjuje ta dva pojma i postaje žrtvom sudbine, a ne vladar koji je kroti. Za Machiavellija politika je sfera sama za sebe i stoga njome ne upravljaju isti zakoni kao moralom ili religijom i upravo zato mora se (pro)tumačiti po njezinim vlastitim ciljevima i sredstvima. Mudar vladar je moralan kada mu to pogoduje, a nemilosrdan kada za tim postoji potreba i utoliko poštenje, milosrđe i pravednost imaju vrijednost, samo do one mjere u kojoj služe političkoj svrsi.

U tom kontekstu, tvrdi Svendsen, američki je predsjednik karikaturalna makijavelistička figura; za Trumpa laž nije iznimno sredstvo, već konsekventna strategija, čak je sam čin laganja pretvorio u pokazatelj autentičnosti. Laž je za njega način života, egzistencijalno uvjerenje da je istina uvijek i samo ono što on kaže. Dok Machiavelli zahtjeva izučavanje i povijesno razumijevanje uzoraka prošlosti, za Trumpa je povijest puka scenska zavjesa za vlastitu promociju i u tom kontekstu čak i za teoretičara moći poput Mahiavellija, američki predsjednik ostaje nesposobnim, nevještim političkom vođom, lišen svake ozbiljne strategije i filozofski je zanimljiv isključivo kao problem. Ili, kako je to zaključio Svendsen: „Ovakvog predsjednika nikada dosad nismo vidjeli. On je figura svjetske povijesti i upravo će zato dugo nakon što ga više ne bude, ostati tema budućih filozof koji će pokušati razumjeti kako se političke institucije trebaju organizirati, te koje bi osobine jedan jedan politički vođa trebao, a koje ne bi trebao imati“.

Svoju zanimljivu studiju, Svendsen je „zatvorio“ tako što je, iz svojevrsnog programatskog štosa dopustio i samom Trumpu da u imaginarnom pogovoru dođe do riječi; kao što je kroz cijelu knjigu nastojao biti medij za filozofsku kritiku američkog predsjednika, tako je u pogovoru zauzeo suprotno stajalište i postao medij za Trumpovu kritiku filozofa. U njemu, Trump, arogantno i samodopadno, kakav u stvari i jest „odgovara nadmenim“ filozofima: „Nitko vas ne čita… pišete o istini i moći, a ja znam o moći više od ikog drugog… Ja sam rođeni filozof, genij, razumijem filozofe bolje no što oni razumije sami sebe. I ja kažem stvari otvoreno, ne pakiram ih u duge riječi koje nitko ne razumije. A, ljudi to vole“. Do jučer bi ovakve i slične budalaštine, izazvale samo sažaljivi podsmijeh, ali danas daju „ritam našem vremenu“ i prijete nesagledivim posljedicama po sve nas.